

Vitorlászok felépítés 2. rész

Hozzáadta: GyuSea

2004. október 17. Vasárnap 17:22

A cikksorozat második részében, a vitorlász hajás testének felépítését után, a hajás "hajás" a vitorlász részét ismerhetitek meg.

2. rész - A vitorlász

A vitorlász futás elemekből épül fel. Az állás elemek közül az árbocok, orrmerev-től, bugdálás, hosszanti fészakok, patrások, csarnokok, kábelhálócsatlakozások tartoznak. A futás elemeket keresztrudak, rudak, tartók, felvonás-, bevonás-, fordítás-, vitorlászalkotók, árbocok. Az árbocok egy vagy több részbe tevődnek össze. Ha összerakott az árboc a legalsó az alap- vagy alsó rész, más néven törzs, a többi rész a toldalék vagy sudarak alkotják. A toldalékok alulról felfelé a következő sorrendben kerülnek egymásra: derék, sudár, felső sudar, sky. Az utolsó (legfelső) toldalék neve csőstoldalék. Az árboc a toldalékkal ponton van összerakva felül gyurus vasalással, alul terek (salingok, árbocmerev-tok) segítségével egymáshoz az elemeket. A toldalékok úgy kerülnek egymásra, hogy a fentebb lévő esik az orr felé, az állásban az árboc a tetejére dol. A legfelső toldalék tetejére csatlakozik, ami a csőssudar keresztmetszeténél szélesebb, kerek falemez. A vasalásban zsinór felhőz csigarendszer található.

- törzs

- derékszár

- sudárszár

- top

- gyurus vasalás

- deréktér

- sudártér Az árbocok tetejére sál felület, kábel, fókák, négyzet alakú lehet. Használták figyelőhelyként, illetve szállítás, de funkcióját tekintve elsősorban kábelmegfeszítő állás. A terekhez segítségével a sudarak csarnokainak alsó végén. Nevüket a terebnél kezdődő toldalékról kapják: derékárbc-merev-től, sudárszárbc-merev-től, felsőszárbc-merev-től, de ez a legfelső állásban elmarad. A gyurus vasalást nem általában névelik meg ilyen módon. Árbocok elnevezése félúggal a hajás tetejére, az az árbocok száma. A toldalékok hajás

- előárbc B. másfél toldalékos hajás

- előárbc

- kis toldalékos C. három toldalékos hajás CA. barkok és szkenek

- előárbc

- előárbc

- toldalékos CB. fregattok (teljes vitorlász hajás)

- előárbc

- előárbc

- keresztárbc D. négy toldalékos hajás DA. barkok

- előárbc

- előárbc

- keresztárbc

- toldalékos DB. szkenek

- előárbc

- első toldalékos

- második toldalékos

- toldalékos DC. fregattok

- előárbc

- első toldalékos

- második toldalékos

- keresztárbc E. több toldalékos hajás EA. fregattok

- előárbc

- első toldalékos

- második toldalékos

- keresztárbc (hátsó) toldalékos

- keresztárbc EB. barkok

- előárbc

- előárbc

- kábelhálócsatlakozó

- keresztárbc

- toldalékos Az árbocok elnevezése szerepelnek a toldalékok és a terek neveiben is. pl.: eloderékszár Az orrmerev-től, illetve orrárbc a hajóorr felé fordított, majdnem vízszintesen kinyúló árboc. Az orrárbc toldalékai az orrárbc-derékszár, és az orrárbc-sudárszár. Az orrárbccon nincsenek terek, a toldalékkal 2-2 vasalás kerülnek egymásra. A vasalásból a hajás felé eso a belső, a másikat a félúggal orrsudar vasalás. Az árbocmerev-től helyett félúggal támasztás, nagy hajásnál még haránt támasztás is csatlakozik az orrárbcchoz. A félúggal támasztás

orrárboc vágáson ferdőn lefelé, a vágás szintes a hajás orrhoz kényesebb eső rágásán van. Feladatuk, hogy merev-tik az orrárbocot, az orrsudarat, és a kálsosudarat. Az orrárboc a klasszikus vitorlázat kulcseleme, mivel az előrboc hossz-feszítőkkel rágáshoz helyesül szolgál. Az ilyen módon rágáshoz tett előrbocokhoz rágáshoz a főrboc hossz-feszítőkkel, és a gy-tovább. A kápen az orrárboc rágászei láthatók:

- orrárboc-törzs
- orrárboc-derékszár
- orrárboc-sudárszár
- orrárboc vasalás
- fűgöleges támasztás (bugdálás)
- vakvitorlarúd
- vakvitorla-árboc A vitorlarudak vagy más néven vitorla keresztrudak a mozgás elemek kázzal tartoznak. Ezek vastag, hengeres rudak, slypontjukban az árbocra fűgöszve, alapállásban a hajás hossz tengelyre merőlegesen. Keresztvitorlát hordanak, amely négyeságletu vitorla a fenti oldala vágig a rúdhhoz van rágáshoz, lent az alatta lávo keresztvitorlához csak a kátsarka van kázzal kifizés-tve. A legalsó vitorla alsó sarkai fogakkal és feszítők csigasorral a lekáttopadhoz van rágáshoz-tve. A keresztrudak mozgathatók horizontálisan (falkár-v), a szél irányának megfelelően. Némelyik vertikálisan (fűgölegesen) is mozgatható. Vággeiken fűgökkel, más néven karkázzal rágáshoz a vitorlarudakat, az egyensúly megtartása miatt. A karkázzal szintén a fűgökkel elemek. A jobboldali kápen látható karkázzal, a bal oldali keresztvitorla elnevezése. A vitorlarudak elnevezésében megtalálható a hordozás árbocok neve. pl.: orrsudár-keresztvitorlarúd, fofelsőudár-keresztvitorlarúd. Alsó névű vitorlarúd szakszerű esetben meghosszabbított mindkét oldalon kánnnyu szárnyrudakkal és fűgö- vagy tartásrudakkal. Gyenge szél esetén ezekre szárnyvitorlát feszítettek ki, hogy a vitorlafelületet megnöveljék. A hosszabbított vitorlarudak és szárnyrudak elnevezései a jobboldali árbocin láthatók.

- alsó szárnyvitorla
- derékszárnyvitorla
- sudárszárnyvitorla
- alsó szárnyvitorla hosszabbított vitorlarúdja
- derékszárnyvitorla hosszabbított vitorlarúdja
- sudárszárnyvitorla hosszabbított vitorlarúdja
- alsó szárnyvitorla hosszabbított szárnyrudja
- derékszárnyvitorla hosszabbított szárnyrudja
- sudárszárnyvitorla hosszabbított szárnyrudja (Nem tudom mennyire volt ez tényleges gyakorlat, hogy kálálás rúdja volt minden szárnyvitorlának alul felül. Amit én láttam festményeket, vagy a Cutty Sark maketten is úgy vannak felrakva a szárnyvitorlák, hogy nincs alsó szárnyvitorla, hanem derékszárnyvitorla, valamint az fűlástti van, és a szárnyvitorlák az alattuk lávo hosszabbított vitorlarúdon - és nem kálálás szárnyrudon - vannak lekáttve. Ezt láttam az alábbi árbocin, ami a Cutty Sark makett dobozára szarmazik.) A tat vagy farárbocon találhatók vitorlarudak kázzal a felső rúd a villás vagy gaffarúd, az alsó az árregfa más néven bum rúd. Kázzal feszítők a csonka (besan, tat, far, spanker) vitorla. Mindkét rúd egy-egy pontban rágáshoz tett az árbocokhoz. A kisebb hajásokon alsó rúd csatlakozása csuklás forgás vasalással van megoldva, a gy a rúd az árboc kázzal elforgatható, valamint rúdra feltekerve a vitorla felület csökkenthető, vagy teljesen bevonható. A felső rágáshoz is forog az árboc kázzal, valamint fellevonható. Nagy hajásokon a felületcsökkentést kurtatással, reffelással érik el.

- gaff rúd
- bum rúd
- csonka vitorla
- árboc

Az orrárbocon keresztvitorlarúd helyett egyszerű álvitorlarudat alkalmaztak, négyeságletu vitorlával. Ezeket később teljesen kiszorították a háromszögletu orrvitorlák.

A kázzalzet nehezen átlátható az egyszerű fűldi halandók számára, mint azt a jobb oldali kápen is igazolja. Azt gondolnám, az ember, hogy a hajás kápen tok biztos százzal kápen kaptak a kázzalveroktól a felhasználókat kázzal után, és ha kellett - ha teleaggatták vele a hajást. Az igazság az, ilyenre szaksincs, ezeknek mindnek megvolt a maga funkciója. Alapvetően kápen csoportba sorolhatjuk a kázzalzetet:

- állás, melynek feladata az árbocmerev-tés
- futás, ami a vitorlák, vitorla rudak kezelését szolgálta. Az állás kázzalzetéhez tartoznak a vitorlarudak alján lávo ágyvezetett taposók kázzal, itt állva kázzalzetek, futók a matrások a vitorlák.
- taposók kázzal
- keresztvitorlarúd Feszítők kázzal a csarnakok, hosszanti feszítők kázzal, oldal-feszítők kázzal, vág szárny-feszítők kázzal tartoznak. A csarnakok adnak hárt merev-tés árbocok egyes részeit.
- Alsó csarnak, a hajás oldaltól a derék-árbocmerev-toig megy, az árboc-törzset merev-ti keresztbe.
- Derékcarnak, a derék-árbocmerev-tól a sudár-árbocmerev-tohöz vezet, feladata a deréktoldal kázzal-tés
- Surárcsarnak sudár-árbocmerev-tól a felső sudár-toldal kázzalhoz van rágáshoz-tve, a sudár toldal kápen merev-ti.
- Patrác A csarnakok az árbocokhoz kápen hátrafelé helyezkednek el, a gy oldalmerev-tésen ká-vág, hátra felé is feszítik az árbocot. Vág szintes kázzalzetekkel keresztve, kázzalzetekkel alkot, ami a vitorlarudakhoz való feljutást szolgálja. Az oldal feszítők kázzalzeteknek (patrácnak) hasonló a szerepük mint a csarnakoknak. Szintén az árboc hátsó rágáshoz helyezkednek el, a hajás oldalára a sudárterebhez, valamint a magasabb árbocvággekhez vezetnek.

Egyszeru eros kátelek. A csarnakok Ács patrások a hajás oldalán található rágzátogerendáin (lekátopadon) keresztá alulrál vannak felerősítve. Hosszuk a feszátogerendák fálátti csigákkal szabályozható. Az ábrán látható:

- feszátogerenda
- csigarendszeres feszátok
- a hajás oldala
- csarnakok
- patrások A hosszanti feszátokátelek tengelysá-kban, hossz irányban merevítik az árbocokat. Mivel az árbocok enyhén hajtradolnak, Ágy gyakorlatilag csak elálsó hosszmerévítokrol beszálhetánk. A kifeszátás a hajásorr felá hájtrafelá haladt. Az alábbi ábrán láthatóak a hosszanti feszátokátelek Ács elnevezéseik.

- orralsás (társ-) hosszanti feszátokátelek
- orrderák-hosszanti feszátokátelek
- orrsudár-hosszanti feszátokátelek
- orrfelsosudár-hosszanti feszátokátelek
- foalsás-hosszanti feszátokátelek
- foderák-hosszanti feszátokátelek
- fosudár-hosszanti feszátokátelek
- fofelsosudár-hosszanti feszátokátelek
- kereszt-hosszanti feszátokátelek
- keresztderák-hosszanti feszátokátelek
- keresztudár-hosszanti feszátokátelek
- keresztfelsosudár-hosszanti feszátokátelek A v-z száni merevító-feszátó kátelek az orrárbocot Ács az orrsudárcsá feszát-tik, vágá az orrtoká-hez van rágzát-tve.

- az orrárboc v-z száni merevító-feszátó tarcskákátelek
- a bugdálásrúd merevító-feszátó tarcskákátelek
- a vakvitorlárboc merevító-feszátó tarcskákátelek A futás kátelekhez a biztosát-tás- vagy fággesztó kátelek (topantennák), fel- Ács bevonás kátelek, fordát-tás kátelek tartoznak. Biztosát-tás kátelek a vitorlarudak, Ács az orrárboc v-zszintes rádját tartják. Neváket a tartott vitorlarúd után kapják, pl.: orralsás-biztosát-tás kátelek, orrderák topantenna. Fel- Ács bevonás kátelek a vitorlarudak árbocrál a fedáletre tártáno fel- Ács bevonásait szolgálják. Neváket szintén a kapcsolásdás vitorlarúd alapján kapják, pl.: orrsudár-bevonás kátelek. A teljesség ígánye náklá nánhány páldával az alábbi ábrán láthatóak a futás kátelek elemei.

- alsás (társ-) fordát-tás kátelek
- derák-fordát-tás kátelek
- sudár-fordát-tás kátelek
- felsosudár-fordát-tás kátelek
- orrsudár-fordát-tás kátelek alsás
- bevonás kátelek
- derák-bevonás kátelek
- sudár-bevonás kátelek
- felsosudár-bevonás kátelek alsás
- (társ-) karkátelek
- derákkarkátelek
- sudárkarkátelek
- felsosudár-karkátelek

- orrárboc-karkátelek A fordát-tás káteleknek a keresztrudak v-zszintes mozgátása, beállítása a feladata. A neváket meg fogtok lepodni - az egyes vitorlarudak alapján kapták, pl.: foderák-fordát-tás kátelek. Ahogy az a fenti ábrán látszik, alsás fordát-tás kátelek (1, 2) a tárboc márgátt fedáletre vezet, a magasabbak (3, 4) tárbocchoz Ács onnan vissza a fedáletre. A fordát-tás káteleket hurkokkal a bakokhoz (bikához) rágzát-tik. Vitorlázat vitorlázat tább szempont alapján csoportosítható. A hajáshoz viszonyított helyzetük alapján kereszt (haránti) Ács hosszanti (csonka, orr) vitorlákrál beszálhetánk. Alakjuk szerint három, vagy nágyzágletek lehetnek. Attál fággoen, hogy a hajás melyik rásze hordozza, keresztvitorlák, villás rudas (csonka) vitorlák, orr- Ács tarcsvitorlák, elovitorlák vannak. Szál alatti vitorlák (kiegészátó vagy szárnnyvitorlák) gyáinge szál esetén a szál alatti oldalon vannak kifeszát-tve, hátszál esetén oldalon felvonják. Csonka vitorla felett van a csácvitorla. További vitorlákat (lugger, gámes, latin, bermuda, arab, gyákány-, denevávitorla) kásobbi cikkben ismertetem. Hátszálben a keresztvitorlák használatá elonyás. Gyenge hátszálben, az elozokban említett szárnnyvitorlával kiegészát-theto. Hátránya, hogy nagyszámú kezeló szemályze ígányel, mivel a gáingyálást kázi erovel vágzik. A vitorlák elnevezésében a hordozás árboc Ács vitorlarúd szere alsás derákvitorla. Az orrárboc 2 db vakvitorlát hordozhat, a vakvitorla rád az orrárboc alatt egyet, a másik az orrárbocon felállított kis árbocon. Az orrárboc alattit a neház kezelése miatt átkozottnak is nevezték a tengerászek

- vakvitorlák
- keresztvitorlák
- latinvitorla A csonka vitorla a gáfrád Ács bum kázzát feszát, alapállásban a hajás hossz tengelyben, de az árboc kárá elforgatható. Kánnnyen kezelhető Ács kevésbé fogja el a szelet az elotte kifeszát-tett vitorla elöl. Oldalszálben legelonyás, de szál ellen haladáskor is Árványesálinek kedvező tulajdonságai. Hátszálben egyszeruen oldalt fordát-tják. Az elo- Ács tarcsvitorlák nem rudakon, hanem káteleken vannak rágzát-tve. Teljesen kiszorították az orrárbocrál az ájkeresztvitorlát. A tarcsvitorlák az árbocok kázt kiegészát-tették a csonka Ács kereszt vitorlák rendszer. Az elovitorlák elnevezése:

- tarcsvitorla
- belso orrvitorla
- kálsó orrvitorla
- repülő vitorla Az árbocok közötti tarcsvitorlákat viharvitorláknak is nevezzük, mivel viharban a tőbbet bevonták, és csak ezek maradtak kifizetőve. Nevüket a rögzítő tartók alapján kapták pl.: fosudár tarcsvitorla.
- elovitorla
- tarcsvitorla
- csonka vitorla